

El sistema monetari de la Vall d'Aran

DAVID BRUNA I JOSÉ ANTONIO BRUNA*

Ha estat una novetat inesperada comprovar l'existència d'una moneda de compte pròpia per al territori de la Vall d'Aran, que fou utilitzada en la documentació oficial fins a la segona meitat del segle XIX. Es tractava d'un sistema comptable diferenciat dels sistemes català i castellà (posteriorment espanyol), essencialment integrat per sous, per ardits, i per lliures, però d'equivalència distinta a la resta de monedes veïnes de la Vall. El seu origen caldrà buscar-lo al segle XVI, atès que inclou monedes de compte obsoletes, com les targes. En aquest primer article recollim les proves de la seva existència, que havia passat increïblement desapercebuda a historiadors aranesos i catalans.

Utilització de la moneda aranesa en els llibres de comptes (s. XVIII-XIX)

El fet que la Vall d'Aran estigui ubicada en un lloc fronterer va suposar que els seus habitants es veiessin abocats a comerciar amb tot tipus de moneda corrent amb les àrees veïnes, ja fos França, Catalunya o Aragó. Per tant, a la Vall d'Aran als segles XVII, XVIII i XIX era normal que es fessin transaccions en moneda barcelonina, en moneda aragonesa, en moneda castellana i en moneda francesa. Aquesta barreja de monedes i unitats monetàries disperses va ser un dels motius pels quals els governants es van proveir d'un sistema comptable propi, diferent del català: la moneda aranesa.

Farem una mica d'història. Aquesta moneda imaginària es va utilitzar, d'una manera clara i ben documentada, entre mitjan segle XVIII i el primer terç del segle XIX. Això es constata especialment en els *Llibres de Comptes* del Conselh Generau d'Aran (1781-1850), on cadascun dels apunts comptables enregistrats en diferents tipus de moneda es converteix a una unitat monetària –diferent de

* José Antonio Bruna, guia del Parc Nacional d'Aigüestortes. David Bruna, estudiant.

la catalana— que anomenen “moneda aranesa”. Un exemple clar és la relació de pagaments que fan els pobles aranesos l’any 1795 en moneda catalana i que posteriorment converteixen en moneda aranesa.

<u>Cargos</u>	<u>Moneda Catalana</u>
Canjien	114r 1
Bauten	60r 16 l
Les	78r 2 l
Baut	138r 8 l
.....	15r 12 l

Se reducidas a moneda Aranesa suman. 2381r 142

Las quales se han distribuido en la forma, modo y
 guent en virtud de las Deliberaciones de la Real Caxa
 de

Posteriorment, al mateix llibre apareix la denominació “moneda barcelonesa”, i tots els pagaments efectuats en aquesta descripció de despeses de l’any 1818 estan en moneda catalana, però es converteixen a moneda aranesa.

7 ans mas dona de cargo de las Quintas y de llunas tres ruy y
 tres Dineros de moneda Barcelonesa, q. en moneda Aranesa fan
 Cont. cinco llunas en son q. rece. de D. Samuel Comayun cosa ve
 talan por los subministrados al P. de

La denominació de “lliura aranesa” (“*libras aranesas*”) apareix en un document de l’any 1777 que es troba a l’Arxiu Històric General d’Aran. Es tracta d’una carta del jutge d’Aran, Joan Bautista de Larruy, dirigida al Síndic General d’Aran, arran d’un llarg litigi que començà l’any 1772 i en el qual el jutge exigia que se li pagués el salari en moneda castellana. El Conselh al·legà que des de temps “*inmemoriales*” sempre s’havia pagat al jutge en moneda aranesa i l’autoritat els dona la raó. En aquest mateix escrit de 1777, el referit jutge reclamava

el següent: “*Me falta cobrar lo correspondiente a los mil reales de vellón o cien libras aranesas que este Valle paga y me debe...*”.

En relació a la lliura aranesa, trobem també la denominació en diferents fulls del *Libre de Compdes Generaus del Conselh d'Aran* (1781-1850) (Arxiu Històric General d'Aran, llibre 3031), corresponents a la comptabilitat de l'any 1803, on apareix la inscripció: “*Li tinc pagat a Pere Fontà de Salardú la cantitat de dos-centes y tres lliures araneses per compte...*”.

Li tinc pagat a Pere Fontà de Salardú la cantitat de 203 lliures y tres lliures araneses per compte de D. Blas de Argon per igual lliures l'hemrega Bascota un den al die Argon per treball de la vall de la Arreganó q' la vall dehere a la lliura Aranesa. - - - - - 203 l'

En el mateix llibre, a la pàgina comptable de l'any 1809, apareix, en dues ocasions, la denominació de lliura aranesa:

Tiqueta del Tesoro de Rosort del any 1809
Dedit Tesoro per raho de noranta y dos foehs dels
quals son deu deduir lo foeh del Comeller a raho
de setanta y el per foeh la cantitat de ses centes
setze lliuras Aranesas per los mals de la Vall de
dit any
Pagara aquellas son Comeller Joseph Sandazan de Antoni
Primo el 11 de Jutec per son Salari. - - - - - 100 l'

En altres anotacions del *Llibre de Comptabilitat*, el qualificatiu d'araneses no va a continuació del nom de lliures sinó al final de la quantitat anotada. Per exemple, a la pàgina de comptabilitat de l'any 1785 apareix: “*Distribució y descargo, que dóna lo Síndic General Joan de Miguel de Vilach de les dos-centes setze lliures divuit sous y tres aranesas*”.

Existeixen nombrosos documents on se segueix aquesta fórmula per a referir-se a la moneda aranesa, però en algunes ocasions substitueixen la paraula lliura pel seu símbol (⌘). Per exemple, en un document de la comptabilitat de l'any 1806 apareix: “Descargo que dona lo Síndic General de la Vall Francisco Ademà Cau de las 835 lliures 13 sous 2 aranesas que quedaren bonas en los comptes de 1806”.

Descargo q. dona lo Síndic General de la Vall...
Juan. Ademà, Causula, 835 lliures 13 s. 2 aranesas q. queden
bonas en los comptes del 806, las se distribuyan en
la forma siguiente.

També trobem entrades a on només figura la denominació moneda aranesa. És el cas de la comptabilitat de 1808 on es llegeix: “... mil tres-centes trenta-quatre lliuras disset sous y vuit de moneda aranesa quedan bones al comun de la vall quatre-centes sexanta-y-sinch lliuras...”.

Los qual Comptes vistos y examinados por los señores Concelleros y
oidores de Comptes resulta q. lo cargo importa mil tres-cientos treinta y
quatre lliuras disset sous y vuit de moneda aranesa quedan bonas al comun
de la vall quatre-centes sexanta y sinch lliuras disset sous y
vuit de moneda aranesa en forma al Die Juan. Ademà.

Sistema i equivalències

Després de veure l'ús quotidià de la moneda aranesa dels Llibres de Comptabilitat del Conselh Generau, de les esglésies i dels ajuntaments de la Vall d'Aran, hem comprovat que el sistema comptable aranès es basava en una lliura de 10 rals, un ral de 20 ardots i un sou de 10 ardots. L'ardit tenia el mateix valor que el diner als segles XVIII i XIX.

En tots aquest documents queda constatat que el valor en pessetes que tenia la lliura aranesa era bastant inferior al canvi que tenia la lliura catalana.

una lliura aranesa = 1,852 pessetes

una lliura catalana = 2,666 pessetes

Amb totes aquestes dades, hem pogut elaborar la següent taula d'equivalències:

També hem pogut fer una taula comparativa del valor de la lliura aranesa en relació a la lliura catalana i a la moneda oficial espanyola:

MONEDA ARANESA: EQUIVALÈNCIES DEL SISTEMA (moneda de compte i moneda efectiva)

Dobles de quatre	Dobles d'or	Duros	Lliures	Pessetes	Rals	Sous	Targes	Quarts	Menuts	Ardits/ Diners
1	4	16	43,2	80	432	864	2.160	2.716,98	5.616	8.640
	1	4	10,8	20	108	216	540	679,4	1.404	2.160
		1	2,7	5	27	54	135	169,8	351	540
			1	1,85	10	20	50	63	130	200
				1	5,4	10,8	27	34,02	70,2	108
					1	2	5	6,3	13	20
						1	2,5	3,15	6,5	10
							1	1,26	2,6	4
								1	2,06	3,18
									1	1,54

EQUIVALÈNCIA AMB ALTRES SISTEMES MONETARIS

Moneda oficial espanyola (castellana)	Moneda de compte aranesa	Moneda de compte catalana
	1 lliura aranesa	13 sous i 9 diners catalans
10 rals de billó i 25 15/21 maravedis	1 lliura aranesa, 8 sous i 8 diners	1 lliura catalana
4 rals de billó (=1 pesseta)	10 sous i 8 diners	7 sous i 6 diners
1 dobla de quatre (=80 pessetes)	43 lliures araneses i 2 rals	30 lliures catalanes
Mitja dobla de quatre (=40 pessetes)	21 lliures araneses i 6 rals	15 lliures catalanes
Una dobla d'or (=20 pessetes)	10 lliures araneses i 8 rals	7 lliures catalanes i 10 sous

A part dels llibres esmentats, aquestes equivalències també es poden comprovar en les escriptures de l'època, on apareix la denominació "lliures arane-

ses o moneda corrent en la present Vall d'Aran" (anys 1755, 1762 i 1858). Per exemple, en una escriptura de venda de l'any 1755 es diu el següent: "Per la cantitat de quoranta lliures araneses, dich quranta lliures moneda corrent en la present Vall d'Aran". Tanmateix es pot comprovar en una escriptura més recent, del 1858, on es llegeix: "*El precio de esta venta es cien libras aranesas, equivalentes en reales de vellón: siete cientos cuarenta y un reales, diez y ocho céntimos*".